

הוועדה המקצועית
לפסיכולוגיה קלינית

י"ח באב, התשע"ג
25 יולי 2013
42627013

לימודי ליבה במגמות הקליניות, כישורים לתחילת התמחות, וההכשרה בשדה

השינויים והתמורות שחלו בתחום הפסיכולוגיה הקלינית במישור התיאורטי והמעשי במהלך העשורים האחרונים, דרשו התעדכנות במסגרת הלימודים במגמות הקליניות באקדמיה ובמסגרת ההתמחות הקלינית בשדה. לשם כך נדרש דיון רחב משותף לאקדמיה ולשדה לגבי ההשלכות של התמורות שחלו בתחום הפסיכולוגיה הקלינית על הלימודים, ההכשרה וההתמחות הקלינית.

כאחראית על ההכשרה בפסיכולוגיה קלינית ביקשה הוועדה המקצועית הקלינית לקבוע אמות מידה וקווים מנחים שיתייחסו לשינויים שחלו בנושא שבנדון, כולל התייחסות להכשרה בטיפול ואבחון עדכני ומבוסס ראיות. לצורך כך מינתה הוועדה המקצועית תת ועדה שהורכבה מנציגי הפסיכולוגים הבכירים בשדה ונציגי ראשי המגמות הקליניות באקדמיה. כתב המינוי לתת הוועדה כלל קוים מנחים לדיון שלאורם גיבשה תת הוועדה את המלצותיה בנוגע לתכנים שבנדון.

כתב המינוי לתת הוועדה הוארך מתקופה של ארבעה חודשים לתקופה של כשנה. הוועדה המקצועית דנה בהמלצות תת הוועדה ושקלה בכובד ראש את ההיבטים השונים הכלולים במסמך ההמלצות שהוגש לה והחליטה בנושאים בנדון.

להלן החלטות הוועדה המקצועית לגבי לימודי ליבה במגמות הקליניות, כישורים נדרשים לתחילת התמחות בפסיכולוגיה קלינית, ולגבי ההכשרה במסגרת ההתמחות בשדה:

א. לימודי ליבה בפסיכולוגיה קלינית במגמות הקליניות

1. פסיכותרפיה - 10 נ"ז
הלימודים בפסיכותרפיה יכללו 3 גישות טיפוליות מרכזיות: גישה דינמית, CBT, מערכתית-משפחתית.
  2. פסיכופתולוגיה - 4 נ"ז
  3. אבחון והערכה - 8 נ"ז
- הלימודים באבחון והערכה יקיפו את כל שלבי תהליך האבחון וההערכה: איסוף מידע ממקורות שונים, ראיון

קליני, כלי אבחון להערכה מקיפה, דו"ח פסיכולוגי מקיף, מתן משוב, היבטים אתיים של אבחון, היבטים התפתחותיים, אבחנה ואבחנה מبدלת. כמו כן, ההוראה והלימוד יכללו מבחנים המכסים תחומים מרכזיים של מבנה האישי, קוגניציה, תפקוד, נירופסיכולוגיה, פסיכופתולוגיה והפרעות ספציפיות, במגוון כלי הערכה ודרכי חשיבה אבחנתית משלושה כיוונים: מבחן השלכתי, ביצועי ודיווח עצמי.

דרישות מינימום ללימוד מבחנים באבחון והערכה: וכסלר, רורשאך, MMPI למבוגרים, Achenbach לילדים

4. מחקר קליני ו/או חשיבה מדעית - 4 נ"ז

5. אתיקה - 2 נ"ז

6. קורסים מתקדמים בתחום הפסיכולוגיה הקלינית - 2 נ"ז

באחד מהתחומים: פסיכופתולוגיה, אבחון והערכה, פסיכותרפיה.

7. קורס מלווה פרקטיקום: התנסות מעשית - 4 נ"ז

8. פרקטיקום קליני: התנסות מעשית שנה מלאה 12 חודשים, 16 שעות בשבוע.

סך הכל 34 נ"ז + פרקטיקום

הועדה ממליצה לכלול במערך הקורסים הנוספים הניתנים במגמות הקליניות התייחסות להיבטים רב תרבותיים וחברתיים בטיפול ובאבחון והערכה. כמו כן, ממליצה הועדה לכלול במסגרת הלימודים וההכשרה התייחסות להיבטים נירולוגיים והתפתחותיים, הפרעות קשב וריכוז, לקויות למידה, חוסן נפשי (resilience) וטיפול במצבי משבר, טראומה, וכו'.

ב. שעות הדרכה ותכנים בהכשרה בהתמחות בפסיכולוגיה קלינית:

1. שעות הדרכה

2. פסיכותרפיה

3. אבחון והערכה

1. שעות הדרכה בפסיכותרפיה ובאבחון והערכה במהלך ההתמחות

160 שעות בפסיכותרפיה

160 שעות באבחון והערכה הכוללים הדרכה בראיון קליני.

2. פסיכותרפיה

הועדה המקצועית לפסיכולוגיה קלינית רואה חשיבות רבה לסטנדרטיזציה ואחידות של תהליך ההכשרה וההתמחות באקדמיה ובשדה וכן לשיתוף פעולה ודו שיח מתמשך בין האקדמיה לשדה בהקשר זה :
- על ההכשרה להיות מגוונת ומקיפה ולהתייחס לאדם כמכלול על הרקע ההיסטורי, תרבותי, חברתי, משפחתי והרפואי שלו.

- נדרשת שימת דגש על ידע בפסיכופתולוגיה ובחוסן נפשי (resilience) כבסיס למפגש הטיפולי ולאבחון והערכה.
- במהלך ההתמחות נדרשת הכשרה בשתי גישות טיפוליות לפחות : דינמית, ומערכתית-משפחתית או CBT.
- ישמר עקרון הפלורליזם (גישות ואוריינטציות שונות).
- נדרשת התייחסות לתהליך האבחון וההערכה לפני ותוך כדי בחירת הגישה הטיפולית והתהליך הטיפולי.
- יינתן דגש להיבט האתי בעבודה הטיפולית.

עקרונות בסיסיים להכשרה בפסיכותרפיה במסגרת ההכשרה בהתמחות :

- א. המטפל הינו כלי מרכזי בעבודה עם המטופל. במהלך ההתמחות ירחיב המתמחה את מודעותו לגבי רגשותיו, ערכיו, מחשבותיו, תגובותיו והשפעתם על ההיבטים השונים של יחסי מטפל מטופל (מיומנויות טיפוליות).
- ב. הבנת תהליך והתפתחות הקשר הטיפולי והאבחוני והשלכותיו על הצדדים ועל העבודה בחדר הטיפול והאבחון
- ג. במהלך ההתמחות ייחשף המתמחה למגוון פסיכופתולוגיות תוך הכרות עם אבחנות וסוגיות במגוון נושאים וביניהם : התפתחות מנטלית מוקדמת ומאוחרת, תהליכים תוך משפחתיים ובין אישיים, תהליכים לא מודעים וכד'. המתמחה יתנסה וילמד כיצד הגורמים הנ"ל משפיעים על בחירה, תכנון וניהול הטיפול.
- ד. פיתוח היכולת של המטפל לראות כל מטופל כאינדיבידואל אשר מובן בהקשר היסטורי, אישי וסביבתי, תוך שמירה על כללי אתיקה וחוק.
- ה. פיתוח יכולת הסתגלות למצבים בלתי צפויים ולמצבי חוסר ודאות בתהליך הטיפולי על מנת לנוע בגמישות בהתאם לצרכי הטיפול וטובת המטופל.
- ו. רכישת יכולת המשגה של בעיות המטופל, התהליך הטיפולי והעבודה הטיפולית באופן שיהיה מובן לאנשי מקצוע מתחום הפסיכולוגיה הקלינית ומתחומי עיסוק משיקים, וכן למטופל, כבסיס לתכנון והערכת הטיפול.
- ז. כל גישה טיפולית הנלמדת תתבסס על העקרונות הנ"ל תוך התנסות בטיפולים ממוקדים (בזמן ובנושא) ובטיפולים ארוכי טווח.
- ח. המיומנויות שנרכשו במסגרת ההכשרה תאפשרנה למתמחים, כמטפלים לעתיד, לבחור את המשך התפתחותם המקצועית בהתאם לרקע, להעדפות ולערכים שלהם.

**משרד
הבריאות**
לחיים בריאים יותר

מועצת הפסיכולוגים

Council of Psychologists

3. אבחון והערכה

הועדה המקצועית לפסיכולוגיה קלינית מייחסת חשיבות נרחבת לנושא האבחון וההערכה בתהליך ההתמחות. הועדה רואה את תחום האבחון וההערכה (diagnosis and assessment) כתחום קליני משמעותי במהלך ההכשרה ואחריה, כאשר הפסיכולוג הקליני עובד באופן עצמאי בתחום בריאות הנפש. ההוראות המובאות להלן מדגישות כי פסיכולוג עצמאי אמור להיות מסוגל להתמודד עם שאלה אבחנתית באופן גמיש תוך הבנה רחבה של הממצאים והנסיבות, על מנת שיוכל לתת מענה מקצועי הולם לשאלת האבחון ולהתערבויות המתאימות לנבדק.

דרישות הלימוד וההכשרה בתחום האבחון וההערכה ייושמו גם במסגרת ההכשרה בהתמחות בשדה ויכללו את כל שלבי ההליך: איסוף מידע ממקורות שונים, ראיון קליני, כלי אבחון להערכה מקיפה, דו"ח פסיכולוגי מקיף, מתן משוב, היבטים אתיים של אבחון, היבטים התפתחותיים, אבחנה ואבחנה מבדלת. כמו כן, במסגרת ההתמחות יילמדו מבחנים המכסים תחומים מרכזיים של אישיות, קוגניציה, תפקוד, נירופסיכולוגיה, פסיכופתולוגיה והפרעות ספציפיות, במגוון כלי הערכה ודרכי חשיבה אבחנתית משלושה כיוונים: השלכתי, ביצועי ודיווח עצמי. ההכשרה תכלול לימוד והבנה של היבטים התפתחותיים (נורמלים ופתולוגיים), וכן את הידע והיכולת להציב אבחנה ואבחנה מבדלת. כמו כן, ניתוח ועיבוד הנתונים וכתובת הדו"ח יהיו מעוגנים בגישה תיאורטית כלשהי (של התפתחות, פסיכופתולוגיה, מבנים אישיותיים וקוגניטיביים) שממנה נגזרת גם הגישה הטיפולית.

עמדת הועדה היא כי יש לעודד את המתמחה לראיה רב ממדית של החוויה האנושית. לאור זאת בכל אבחון ייבחרו כלי ההערכה המתאימים ביותר לצרכי המטופל והטיפול. הערכה ואבחון יתוכננו על פי שאלת ההפניה וכלי האבחון ייבחרו בהתאם. בחירת הכלים לאבחון וההערכה תיעשה בהנחיה ובשיתוף המדריך הישיר במקום ההתמחות. תהליך האבחון וההערכה יאפשר לראות את הנבדק באופן אינטגרטיבי כשהאבחון יעשה לצרכים שונים: אבחנה ואבחנה מבדלת, הפניה לפסיכותרפיה או לטיפול אצל אנשי מקצוע מתחומים משיקים, חוות דעת משפטית, הערכת מסוגלות הורית, וכד'.

תנאי לשימוש בכלים שייכללו בתהליך ההכשרה באבחון וההערכה הוא שלכלים תהיה **מהימנות ותוקף** (למטרה שלשמה מעבירים את האבחון) מוכחים.

דרישות מינימום באבחון והערכה בתהליך ההתמחות בפסיכולוגיה קלינית

במהלך ההתמחות נדרש המתמחה לערוך לפחות 12 אבחונים. המתמחה יתנסה באבחון והערכה של 12 נבדקים (cases) לפחות, שהופנו, כל אחד, עם שאלות ספציפיות עליהן אמור האבחון לתת מענה.

בתהליך האבחון (diagnosis) וההערכה (assessment) המתמחה ישתמש בכלים מקצועיים (tools) לאבחון

ולהערכת משתנים פסיכולוגיים מרכזיים **בתחומים** (domains) הבאים :

1. אינטליגנציה
2. אישיות
3. פסיכופתולוגיה (סימפטומים והפרעות)
4. נוירופסיכולוגיה

בכל אחד מ 12 האבחונים וההערכות, המתמחה יבחן ויעריך את הנבדק **בלפחות** שלושה מארבעת התחומים הנ"ל. על המתמחה לבחור את התחומים כך שבמהלך ההתמחות כל תחום ייבחר **לפחות** ארבע פעמים.

לגבי כל אחד מארבעת התחומים הנ"ל המתמחה רשאי לבחור כלי אבחון והערכה מתאימים ממגוון **דרכי מדידה** (methods):

1. ראיון קליני, ראיון מובנה או חצי מובנה (SCID או KSADS)
2. שאלוני דיווח עצמי (LSAS, CDI/BDI)
3. שאלונים / מבחני אישיות כוללניים (אכנבך, MMPI)
4. מבחנים קוגניטיביים ונוירופסיכולוגיים (בנדר, Kaufman, WISC/ WAIS)
5. כלים השלכתיים (ציורים, רורשך וכלים נרטיביים כמו ROBERTS, TAT/CAT)
6. תצפיות מובנות

על המתמחה להשתמש בכלי ההשלכתי רורשך בלפחות 5 מתוך 12 האבחונים הנדרשים

בעקבות הדרישה של משרד הבריאות לגבי אבחון והערכה של ADHD וכדי להבטיח שהפסיכולוג הקליני יהיה רשאי לעסוק באבחון והערכה של ADHD, על המתמחה להתנסות בהעברה של כלים לאבחון והערכת ADHD בלפחות 4 מקרים. האבחון במקרים אלה יכול לנבוע משאלה אבחונית ראשונית לגבי קיומה של הפרעת ADHD או משאלה במסגרת התלבטות לגבי אבחנה מبدלת שעולה במהלך האבחון. באותם ארבעת המקרים, כנגזר משאלת ההפניה, על המתמחה להעביר כלים המתאימים לאבחון והערכת ADHD. אפשר לכלול את ארבעת המקרים האלה בתוך 12 המקרים בהם המתמחה מחויב לפי דרישות הוועדה המקצועית.

בחירת הכלים המתאימים לאבחון והערכה תיעשה בהתייעצות עם המדריך האחראי על ההדרכה בתחום זה ובאישורו.

המתמחה ימלא ויחתים טבלת מעקב אבחון והערכה במהלך שנות ההתמחות (ראה/י נספח בהמשך)
בבחירת סיום התמחות יציג המתמחה את אחד מ 12 הנבדקים אותם איבחן והעריך במהלך התמחותו

אחת לשש שנים תכנס הוועדה המקצועית תת ועדה שתורכב מנציגי המגמות הקליניות והפסיכולוגים הבכירים בשדה, לבדיקת הרלוונטיות של הלימודים וההכשרה בפסיכותרפיה ובאבחון וההערכה באקדמיה ובשדה. בהמשך לכתב המינוי תת הוועדה תגיש לוועדה המקצועית את המלצותיה לגבי שינויים נדרשים בהתייחס להתפתחויות ולהתעדכנויות בתחום.

ד"ר שמעון קורניצר, יו"ר
הוועדה המקצועית לפסיכולוגיה קלינית